

RENA SKRÄPSPELET

Tips till dig som är lärare

Rena skräpspelet är ett pedagogiskt spel för barn i åldrarna 9-12. Spelet har funnits sedan 2003 och har spelats av många barn på skolor runt omkring i Sverige sedan dess. Spelet har uppdaterats under 2009.

Här får du som är lärare tips för hur du kan använda spelet som en del av din undervisning.

Innehåll

Hjälpmedel i spelet.....	2
Så här kan du använda spelet i din undervisning.....	2
På lektionstid.....	2
Som hemläxa.....	2
Som tävling.....	2
Spelet i korthet.....	2
Problem med brandväggen?.....	3
Miljöglosboken.....	3

1. Hjälpmedel i spelet

I spelet finns en sökfunktion, där barnen kan söka efter ord som har med miljö, sopor och sophantering att göra – miljöglosor. Dem kan du använda som underlag till glosförhör. Du hittar ordlistan längst ner i detta dokument. Listan hittar du också tillsammans med spelet under fliken *Skola* på www.sopor.nu.

Efter att eleven klarar av spelet får han eller hon ett diplom som tack för sina insatser som miljöhjälte. Diplomet går att skriva ut och visar elevens spelresultat, det vill säga hur många informationsrutor eleven hittat och läst under spelets gång. Innan utskrift får eleven fylla i sitt namn, klass och skola.

2. Så här kan du använda spelet i din undervisning

Spelet kan du använda på många olika sätt i din undervisning. Här är tips om hur du använder spelet på lektionstid, som hemläxa eller som en tävling.

2.1 På lektionstid

Om du har tillgång till en datasal kan eleverna spela spelet på lektionstid. Det tar allt mellan 40 minuter till två timmar att klara av. Efteråt kan du ha glosförhör med miljöglosorna i spelet som utgångspunkt. Om eleverna ska spela spelet under fler lektioner än en bör eleverna sitta vid samma dator för att kunna börja spela på samma ställe där han eller hon sparade sitt spel.

2.2 Som hemläxa

Spelet kan också vara en rolig och annorlunda hemläxa för barnen. Det går bra att spela spelet från en dator hemifrån eftersom det går snabbt och smidigt att ladda ner från webben, eleverna behöver endast klicka på en länk, ladda hem applikationen och köra igång. Diplomet de får på slutet fungerar som en garanti för att de gjort sin läxa. Efteråt kan du också ha glosförhör med miljöglosorna i spelet som utgångspunkt.

2.3 Som tävling

Spelet kan med fördel användas som en tävling för eleverna. Ett bra exempel är Trollhättans kommun som har en årlig tävling där alla barn i fjärde klass kan ställa upp. Eleven som har bäst resultat i sitt diplom vinner biobiljetter. Ungefär 400 skolbarn brukar varje år delta i tävlingen.

Tävlingsformen kan självklart varieras på det sätt som passar dina elever och förutsättningar.

3. Spelet i korthet

Spelet utspelas i öriket Recyklomera där alla återvinner, förutom på den minsta och mest avlägsna ön, Alotawaste. Spelarens uppgift är att bygga ett sophanteringssystem på ön bestående av en förbränningsanläggning, ett reningsverk, ett insamlingsystem för deponigas, en återvinningsanläggning, en komposteringsanläggning och en biogasanläggning.

Genom att klicka på detaljer i spelet, exempelvis himlen, floden och skogen dyker det upp informationsrutor om vad som påverkar respektive plats. Miljön blir renare och grönare för varje anläggning som byggs. I spelet finns även ett antal mindre spel, bland annat måste eleverna sortera sopor på en återvinningsstation, svara på frågor om farligt avfall samt köra olika sorters avfall till rätt typ av anläggning.

Spelets syfte är att förse skolbarnen med en bättre kunskap och förståelse för hur avfallshanteringen i Sverige fungerar, vilken funktion den har för samhället och hur de själva kan påverka resultatet.

4. Brandvägg som hindrar nedladdning av spelet?

Spelet är i filformatet exe-fil. De flesta brandväggar tillåter nedladdning av exe-filer. Om du inte kan spara filen under *Program* på din hårddisk bör det fungera att spara den i *Mina dokument*.

Om datorerna på din skola inte tillåter nedladdning av exe-filer är du välkommen att e-posta info@avfallsverige.se för att få spelet skickat till din e-post.

5. Miljöglosboken

Aceton

Aceton är ett lösningsmedel som du ska lämna som farligt avfall till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen.

Aceton kan du använda för att ta bort nagellack. Aceton tar lätt eld och ångorna kan irritera dig i ögonen. Om du andas in aceton kan du få ont i huvudet, bli yr och trött.

Agenda-21

Agenda 21 är ett sätt för många länder att tillsammans arbeta för att jorden och invånarna ska må bra. Nu och i framtiden. Från början var det flera länder som träffades på ett FN-möte i Rio 1992. De lovade att jobba på ett bra sätt för miljön, demokratin och rättvisan. Varje kommun jobbar med de som bor i kommunen för att miljön ska må bra, ingen ska vara fattig och för att demokratin ska fungera. Det är ett sätt att jobba för en hållbar utveckling.

Aluminiumburk

Aluminiumburkar kan det vara pant på. De pantar du i en affär. Det finns också aluminiumburkar som det inte är pant på. De lämnar du till återvinning i insamlingen för metallförpackningar.

I Sverige säljs över en miljard burkar varje år! När man gör burkar av återvunnen aluminium sparar man 95 % av energin som hade behövts för att göra ny aluminium.

Ammoniak

Ammoniak är farligt avfall som du ska lämna till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Ammoniak finns till exempel i fönsterputs och medel som du kan göra ren ugnen med. Ammoniak är irriterande på ögon och i halsen om du andas in det.

Arsenik

Arsenik är ett gift. Lämna det till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen.

Asbest

Asbest är ett ämne som finns i eternitplattor, cementrör och isoleringsmaterial. Dammet från asbest är cancerframkallande. När du ska lämna asbest till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen ska det vara väl inpackat i plast.

Avfall

För de flesta av oss är avfall helt enkelt sopor, det vi inte vill ha längre. Enligt de svenska miljölagarna som kallas för *Miljöbalken* är avfall något som ägaren ska, planerar eller är skyldig att göra sig av med.

Avfallsanläggning

En avfallsanläggning är en plats där avfallet tas omhand på olika sätt. Sättet man tar hand om avfallet på är till exempel kompostering, rötning, deponering, förbränning eller sortering.

På Alotawastes avfallsanläggning tar man hand om avfallet på många olika sätt. I vanliga fall har man olika avfallsanläggningar för olika sätt att ta hand om avfallet.

Avfallsbehandling

Allt avfall måste tas omhand. Avfall behandlas med till exempel förbränning, kompostering, rötning, deponering eller destruktion. Sök på orden så hittar du en förklaring för varje ord.

Avfallsförbränning

Avfallsförbränning är när det brännbara avfallet eldas upp i förbränningsanläggningar och blir energi i form av el och/eller värme.

Avfallsmängder

Enligt Avfall Sverige lämnar hushållen i Sverige närmare 5 miljoner ton hushållsavfall per år. Det innebär att vi lämnar efter oss mer än 500 kg hushållsavfall per person och år.

Avfall Sverige

Avfall Sverige är den svenska intresse- och branschorganisationen för avfallshantering och återvinning. Deras hemsida är www.avfallsverige.se.

Avfallstrappan

Avfallstrappan är ett miljösmart sätt att tänka och leva sitt liv efter. Man ska alltid försöka hålla sig så högt upp på trappan som det går.

1. Minimera - dina sopor genom att bara handla det du verkligen behöver.
2. Återanvänd - genom loppis, second hand eller ge bort och ta emot saker.
3. Återvinn - genom att lämna in dina förpackningar, grovsopor och matavfall till återvinning.
4. Energiutvinn – soppåsen som eldas upp/förbränns blir till värme och/eller energi.
5. Deponera - av det du lämnar på återvinningscentralen är det bara sånt som läggs i containern för inte återvinningsbart som hamnar på tippen.

Batterier

Batterier är farligt avfall och kan innehålla kvicksilver, kadmium och bly. De gör stor skada om de kommer ut i naturen. På återvinningscentraler kan du lämna batterier och el-avfall, som småbatterier från ficklampor och kameror eller leksaker och verktyg med inbyggda batterier. I många kommuner kan du också lämna batterier i batteriholkar, på återvinningsstationer eller ha hämtning genom miljöbilar, röda boxar eller insamling i

miljörum. När batterier återvinns smälts metaller ner och blir nya saker av metall, plast och papper förbränns/eldas upp och blir värme och el och farligt avfall tas om hand.

Bekämpningsmedel

Bekämpningsmedel är farligt avfall och det ska du lämna till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Det används för att till exempel ta död på skadedjur och insekter och ogräs. Bekämpningsmedel ska du använda försiktigt.

Rester av bekämpningsmedel kan finnas i mat som behandlats med bekämpningsmedel under tiden det odlades, låg i lager eller kördes i bil, båt eller flygplan. Det används ofta för frukt, grönsaker och spannmål.

Bensin

Bensin som blir över lämnar du som farligt avfall till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till en återvinningscentral. Bensin görs vanligen av råolja som är ett fossilt bränsle och används mest till att tanka bilar.

När vi kör bilar som går på bensin bildas koldioxid som kommer ut från avgasröret. Utsläpp av koldioxid gör att det blir mycket av det i luften och då ökar växthuseffekten.

Bilavgaser

Inuti bilavgaser finns flera olika ämnen som ställer till olika problem. Det finns bland annat kolväten, kväveoxider och koldioxid i bilavgaserna och det är inte bra om man andas in det. En del kolväten är cancerframkallande. Både kolväten och kväveoxider kan göra att problem med astma blir värre.

Koldioxid är en växthusgas och finns naturligt i luften runt jordklotet. När vi kör bilar som går på bensin eller diesel bildas koldioxid. Utsläppen av koldioxid i luften ökar för fort och då ökar växthuseffekten.

Bilbatteri

Bilbatterier är farligt avfall och det ska du lämna till en återvinningscentral. Inuti bilbatterier finns bly och batterisyra. Om du får batterisyra på dig kan det gå håll på både kläder och hud. Bly är en tungmetall som är giftig och samlas i kroppen. Batterisyran och blyet i bilbatteriet kan återvinnas. Blyet används igen i nya bilbatterier, svavelsyran görs ren och plasten eldas upp/förbränns och blir till el och värme. Bilbatterier ska du lämna till återvinning på en bensinstation, återvinningscentral eller där du köper bilbatterier. Ungefär 98 % av bilbatterierna lämnas till återvinning.

Biobränsle

Biobränsle är bränsle som kommer från växtriket. Vanliga exempel är trä, halm, spannmål och torv. Förbränning av biobränsle ökar inte växthuseffekten eftersom de ingår i naturens kretslopp och det växer upp nytt hela tiden. De är förnyelsebara. För miljöns skull är det i de allra flesta fall därför bättre att vi använder biobränslen i stället för olja och gas som det inte växer mer av.

Biogas

Biogas är en gas med mycket energi. Den skapas när matavfall, gödsel och liknande avfall bryts ner utan luft. Det kallas för rötning. För att gasen ska kunna användas för att tanka bilar med, eller att göra el av, måste koldioxiden bort. Det som blir kvar kallas metangas och används för att tanka bilar med. Geggan som också blir kvar är biogödsel som bönder gödslar åkrarna med. Biogas är snällare mot miljön än bensin och diesel. Det är en energi som skapas hela tiden och som inte ger koldioxid i luften.

Biogasanläggning

En slags fabrik där man gör biogas. Biogasen tillverkas i en rötchammare där det inte finns någon luft. Bakterier bryter ner organiskt avfall (gödsel, slakteriavfall och matavfall) så att biogas bildas. Resterna blir biogödsel som bönder kan sprida ut på sina åkrar. Biogödsel är fullt av naturlig och bra näring som är bra för marken.

Biogasstation

Ett tankställe där man kan fylla på biogas i bilar som går på biogas. Ungefär som en bensinmack för bilar som går på bensin fast miljövänlig. Det byggs hela tiden fler och fler biogasstationer i Sverige.

Biogödsel

Kallas ibland för röt slam. Det är den rest som blir kvar efter rötningen när man gör biogas. Bönder kan sprida ut biogödsel på sina åkrar. Det är fullt av naturlig och bra näring och material som är bra för marken

Biologisk behandling

Biologisk behandling är när man komposterar eller rötar organiskt avfall, till exempel matavfall eller trädgårdsavfall. Vid kompostering blir avfallet jord. Vid rötning bildas biogas och biogödsel. Både kompostjord och biogödsel innehåller näring som bönder kan använda på sina åkrar istället för konstgödsel.

Bly

Bly är farligt avfall och finns bland annat i bilbatterier och glödlampor. saker med bly i ska du lämna till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till en återvinningscentral. Bly är en tungmetall som är mycket giftig och lagras i lever, njure och mjälte. Om barn har mycket bly i hjärnan är det svårare att lära sig saker och att se i mörker. Om en människa blir förgiftad av bly får han eller hon brist på blod, skador på nervsystemet och kan bli till exempel förlamad, tappa känslan och få magknip.

Bra miljöval

Bra Miljöval är Svenska Naturskyddsföreningens miljömärke. Det kan sitta på varor och tjänster. Den kallas också Falken. Märket finns för till exempel papper, el, livsmedelsbutiker, tvättmedel, tvål och blöjor. Märket gäller alltid en produkt, inte ett företag. En gång om året görs en kontroll av alla produkter och tjänster som har Bra Miljöval-märket.

Brännbart avfall

Det mesta avfall som inte är farligt eller kan återvinnas på något sätt kan eldas upp/förbrännas, till exempel blöjor, trasiga skor eller kläder. Avfallet förbränns i förbränningsanläggningar och återvinns som energi, i form av el och/eller värme.

Cellplast

Cellplast är samma sak som frigolit. Exempel på frigolitförpackningar är den frigolit som till exempel kött, fisk och skinka ofta ligger på i affären. Cellplasten sorterar du som plastförpackningar och de blir till nya saker av plast när de återvinns.

DDT

DDT är ett gift som förr i tiden användes för att döda insekter på åkrar. 1970 förbjöds det i Sverige, men det används fortfarande i vissa länder. När en fågel äter upp en insekt som fått i sig DDT samlas all gift i fågelns kropp. Giftet gör att fåglarnas ägg blir sköra. Skalen blir så tunna att äggen går sönder när de ruvas. Det gjorde att en del rovfåglar som kungsörn nästan försvann här i Sverige. Men idag finns fler kungsörnar igen.

Demeter

Demetermärket är en miljömärkning för mat. Märket säger att gården som till exempel köttet kommer ifrån ska försöka göra ett eget kretslopp. Att man själv odlar mat till djuren och tar tillvara på kompost och gödsel. Då behöver de inte åka bil för att köpa mat till djuren eller hämta gödsel till åkrarna. Ett annat krav är att djuren ska få vara ute. Demetermärket finns över hela världen. Varje år kontrollerar de gårdarna som får använda märket på maten. Den betyder att maten minst innehåller 90 % biodynamiskt och minst 95 % ekologiska råvaror. Biodynamisk odling är ett sätt att odla ekologisk.

Deponi

Deponi är ett annat ord för soptipp. Här läggs avfall som man inte kan använda på annat sätt. På deponin kommer avfallet att ligga kvar där för all framtid. Idag är det väldigt lite som läggs på deponi. När deponin inte ska användas mer täcks den över med olika lager av jord och sand. Ibland förvandlas den till en golfbana eller en slalombacke. I Sverige finns krav på att deponier ska ha tät botten, ett tätt lock. Vattnet som regnar och rinner från deponin ska samlas upp och renas.

Deponigas

När soporna som ligger i deponin (soptippen) bryts ned bildas en gas. Den kallas deponigas. Gasen består till största delen av ämnet metan, (CH₄). Gasen kan eldas/förbrännas och bli till värme och el. Det bästa med att använda gasen är att den inte läcker ut och bidrar till växthuseffekten.

Destruktion

Destruktion betyder att man förstör något, oftast genom att elda, förbränna. Förbränningen sker under stor kontroll för miljöns skull. Röken renas noggrant.

Destruktionsanläggning

En anläggning för att förstöra material och avfall som är farliga för miljön. Till exempel giftiga ämnen som finns i lösningsmedel och färgrester, oljor, impregneringsmedel för trä, bekämpningsmedel och freoner i kylskåp. Också smittsamma sopor som riskavfall från sjukhus destrueras. Det vanligaste sättet att förstöra farligt avfall är att elda/förbränna vid höga temperaturer och med speciella filter som renar röken. Vissa ämnen kan förstöras med hjälp av bakterier eller kemiska processer. Tungmetaller som bly, kvicksilver och kadmium är grundämnen och kan inte förstöras.

Diesel

Diesel är ett fossilt bränsle och används oftast som motorbränsle i en viss typ av motorer. Diesel lämnar du som farligt avfall till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. När vi kör dieseldrivna bilar bildas koldioxid. Utsläppen av dessa koldioxider ökar växthuseffekten.

Dioxin

Vissa dioxiner är farliga miljögifter. Dioxiner kan bildas genom förbränning av vissa ämnen. Det är fettlösligt och fastnar i fettvävnaderna hos djur och människor. Dioxin kan ge skador på foster som ligger i magen och kan vara cancerframkallande.

Däck

Däck kan du lämna till återvinning hos återförsäljare eller till särskilda inlämningsstationer. Gamla däck kan man återvinna och återanvända på många olika sätt. Däcken kan regummeras och används igen som däck. Då sätter man dit en ny slityta på däcket. Lastbilsdäck används till att göra sprängmattor som man lägger på sprängningar så att inte sten flyger omkring. Däcken kan också klippas sönder och

användas i vägbeläggning. En del däck eldas upp/förbränns och ger el och värme. Nästan alla däck lämnas till återvinning.

El-avfall

El-avfall är alla saker med sladd eller batteri, allt från gympaskor med inbyggda batterier till datorer, lysrör, lågenergilampor och glödlampor. El-avfall är farligt avfall som du ska lämna till kommunens insamling av el-avfall, exempelvis en återvinningscentral. Elprylarna som samlas in plockar man isär. Delarna tas omhand på olika sätt. Metallen återvinns och blir nya saker i metall. Vissa delar som guld i mobiltelefoner återvinns och blir nya saker. Plaster och andra delar eldas upp/förbränns och blir till el och värme. Farligt avfall tas om hand på olika sätt.

El-Kretsen

El-Kretsen är ett företag som ser till att elavfall återvinns. El-avfall är till exempel batterier och tv-apparater, datorer, mobiltelefoner och radiostyrda bilar. El-avfall är farligt avfall.

El-Kretsen transporterar och ser till att behandla gamla batterier och el-avfall. Återvinningen av el-avfall betalar egentligen vi själva. En del av priset när du köper batterier och elektroniska produkter används för återvinning av saken. [Läs mer på www.el-kretsen.se](http://www.el-kretsen.se)

Energiutvinning

Energiutvinning är när man eldar upp/förbränner till exempel hushållssopor och brännbart avfall, så att de blir energi i form av el och/eller värme.

EU

Europeiska Unionen, EU, bestämmer olika riktlinjer som vi i Sverige ska följa, också när det gäller avfall. Kommunerna har avfallsplaner som talar om hur sophanteringen går till i varje kommun. De bygger till stor del på Sveriges lagar och miljömål som i sin tur bygger på riktlinjerna från EU.

EU-blomman

EU-blomman är en miljömärkning som finns i alla EU-länder. Märket har krav på miljö, hälsa och för hur varan eller maten tas fram.

Falken

Falken är Svenska Naturskyddsföreningens miljömärke. Den kallas också Bra Miljöval. Märket finns för till exempel papper, el, livsmedelsbutiker, tvättmedel, tvål och blöjor. Märket finns alltid på en sak, inte ett företag.

Farligt avfall

Farligt avfall är saker och ämnen som på olika sätt är farliga för människor, djur och natur. Även lite farligt avfall kan göra stor skada om det hamnar i soppåsen eller i naturen. Kommuner samlar in farligt avfall på olika sätt, men oftast lämnar du in det på en bemannad återvinningscentral. Farligt avfall är till exempel olja, färg, nagellack, lim, rengöringsmedel, sprayflaskor, lågenergilampor och batterier. Farligt avfall tas om hand på olika sätt. En del går att återvinna, en del förbränns i speciella anläggningar och en del förvaras på ett säkert sätt.

Flamskyddsmedel

Flamskyddsmedel minskar risken för att det ska börja brinna i saker. Det finns i möbler, tyger, tv-apparater och datorer. När saker med flamskyddsmedel eldas upp/förbränns kan det bildas dioxiner. Flamskyddsmedel kan skada både din lever och sköldkörtel.

Forest Stewardship Council

Forest Stewardship Council, FSC, betyder ungefär Skogsförvaltningsrådet. Det är en oberoende organisation som finns i hela världen. De vill att vi ska använda världens skogar på ett sätt som är bra för miljön, samhället och för ekonomin. Företag och organisationer kan frivilligt välja att följa FSC.

Fossila bränslen

Fossila bränslen betyder uråldriga bränslen, Det är ett samlingsnamn för olja, kol och naturgas som det tar jättelång tid för jorden att bilda. Fossila bränslen bildas av djur och växtdelar som lagrats i marken i flera miljoner år. Idag används de som energikälla för att göra el och bensin. De fossila bränslena kommer en dag att ta slut.

När vi använder fossila bränslen så släpps det ut olika gaser som inte är bra för naturen som till exempel koldioxid, kvänoxider och kolväten. Se även förklaring om bilavgaser.

Fotosyntesen

Fotosyntes är när gröna växter använder solens ljus för att göra om vatten och koldioxid till syre (luft) och kolhydrater (socker). Det är naturens fabrik för att bygga syret vi andas och kolhydraterna vi äter. Alla växter, djur och människor behöver fotosyntesen för att kunna leva. Vi andas ut koldioxid och vatten som växterna använder för att på nytt göra syre och kolhydrater. Det är ett av naturens många kretslopp.

Fraktion

En fraktion betyder en sorts sopor. Att soporna är av samma material, till exempel bara tidningar eller bara trä.

Freon

Freon är ett ämne som användes i kylskåp och frysar förr i tiden för att få det kallt. Det är förbjudet att använda freon i Sverige idag men en del kylar finns kvar i hemmen. Det är skadligt för ozonskiktet. Därför är det viktigt att man lämnar in sina kylskåp och frysar till återvinning.

Efter att du lämnat frysen eller kylan till återvinning töms den först på freon. Sen maler man ned frysen och delar på metallen och plasten. Metallen används sedan igen i nya saker. Freonet förstörs genom förbränning.

Frigolit

Frigolit är samma sak som cellplast. Exempel på frigolitförpackningar är det fat som kött, fisk och skinka ofta ligger på i affären. Frigolit sorterar du som plastförpackningar och de blir till nya saker av plast när de återvinns.

Frys

En frys kan innehålla freon, som är farligt för ozonskiktet. Därför ska du lämna in frysen till en återvinningscentral. Då tas den omhand på rätt sätt.

Efter att du lämnat frysen till återvinning töms den först på freon. Sen maler man ned frysen och delar på metallen och plasten. Metallen man sedan används igen i nya saker. Freonet förstörs genom förbränning.

Fyllnadsmassor

Fyllnadsmassor är till exempel sten, grus, sand, keramik, porslin och betong. Det kan

lämnas på återvinningscentralen. Det används sedan som fyllnadsmassor vid vägbyggen eller på soptippen eller som konstruktionsmaterial på byggen.

Färg

Färg är farligt avfall som du lämnar till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Alla färger innehåller lösningsmedel, även nagellack.

Ett sätt att ta hand om färger är att frysa ner burkarna så att man ska kunna dela färgen från hinken/burken. Metallen och plasten går till återvinning, färg-, lim- och lackrester skickas till en destruktionsanläggning, där det förbränns, eldas upp.

Förbränning

Avfallsförbränning är när man eldar upp, förbränner sopor för att få el och/eller värme. Det är idag det vanligaste sättet att göra med hushållsavfall. I Sverige går cirka 250 kilo sopor per person till förbränning varje år. När sopor förbränns tar de mindre plats och väger mindre. Energin från förbränning räcker till el i nästan en kvarts miljon villor och värme till nästan en miljon hus.

Förbränningsanläggning

Allt du slänger i soppåsen hemma eldas upp och blir till värme och/eller el i en förbränningsanläggning. Den är gjord för att elda upp, förbränna sopor och har en bra rening av röken. Askan och reningsfiltren tas sedan om hand på ett säkert sätt.

Hushållsavfall som förbränns bidrar bara lite till växthuseffekten eftersom soporna till största delen är förnyelsebart material.

Förnyelsebar energi

Med förnyelsebar energi menar vi olika sätt att få energi som aldrig tar slut. Energi som det hela tiden bildas nytt av. Exempel på förnyelsebara energikällor är solkraft, vindkraft, vattenkraft och biobränsle (ved, energiskog, biogas).

Föroreningar

Föroreningar är utsläpp av ämnen från människans liv, som avgaser från bilar och utsläpp från industri. Många miljöproblem beror på föroreningar. Eftersom naturen är så komplex är det svårt att räkna ut hur ämnen sprider sig i ekosystemet och vilka effekter de ger. Mängden föroreningar som hamnar i miljön är enorm och kommer från avfall från hushåll och industrier, olyckor, explosioner, dumpning till havs, oljeproduktion, gruvsdrift, näringsämnen och bekämpningsmedel från jordbruk, och radioaktiva utsläpp.

Förpackningar

Förpackningar är allt som används för att innehålla, skydda, hantera, leverera och presentera en vara. Till exempel schampoflaska, sockerpåse och tandkrämstuv. Förpackningar ska du sortera och lämna till återvinning. Det finns förpackningar av glas, metall, plast och papper. I Sverige återvinns ungefär 80 % av alla förpackningar och tidningar varje år.

Förpacknings- och Tidningsinsamlingen

Förpacknings- och Tidningsinsamlingen är ett företag som återvinner. Deras uppgift är att se till att förpackningar och tidningar i Sverige samlas in och återvinns. Dom ansvarar för 5800 återvinningsstationer runt om i landet där folk kan lämna sina förbrukade förpackningar och tidningar. Deras hemsida är <http://www.ftiab.se>.

Ägare till FTI är de fyra materialbolagen Plastkretsen, MetallKretsen, Returkartong och Pressretur. Svensk GlasÅtervinning finns med genom ett avtalat samarbete.

Grundvatten

Grundvatten är vatten som finns under marken. En del av allt vatten som faller som regn och snö tränger ner under markytan i lösa jordlager och sprickor i underjordiska berg. Vattnet rinner vidare och kommer så småningom ut igen i källor och bäckar. Grundvattnet är för det mesta rent om det inte runnit ner föroreningar i det. Då man använder det gärna till dricksvatten. För att få upp det gräver eller borrar man en brunn. Stora städer, som behöver massor av vatten, tar det hellre från sjöar.

Gamla leksaker

Gamla leksaker har inte en egen sortering på återvinningscentralen. Plastleksaker slängs i brännbart, metalleksaker i metallskrot och leksaker i trä i rent trä. Eller så hamnar de i soppåsen. Tänk på att många leksaker kan innehålla batterier. Då ska de lämnas som el-avfall till kommunens insamling av el-avfall, exempelvis till återvinningscentralen.

Gift

Ett gift är ett ämne som kan ge skador på människor, djur och natur. Många bekämpningsmedel innehåller gift, för att döda till exempel mygg och getingar. Några av de farligaste gifterna har människan själva som skapat, till exempel DDT och PCB. Tungmetaller räknas också som gift. Många av de farligaste miljögifterna lagras i vår kropp, vilket gör att vi får bära med oss dem resten av livet.

Glasflaskor med pant

En pantflaska av glas fylls med dricka ungefär 40 gånger innan den går till glasåtervinning. Där återvinns gamla pantflaskor tillsammans med andra glasförpackningar och kan bli allt från nya pantflaskor till isoleringsmaterial. Vi i Sverige är bäst på att lämna tillbaka glasflaskor. 99 % av alla pantflaskor lämnas tillbaka. Systemet med 33 cl pantflaskor startade för över hundra år sedan, redan 1885!

Glasförpackningar

Glasförpackningar är flaskor och burkar av färgat eller ofärgat glas. Glas kan återvinnas hur många gånger som helst. Det är viktigt att du inte slänger porslin, keramik eller annat glas bland glasförpackningarna. Det förstör glaset när det smälts och gör att glaset får sämre kvalitet. Återvunnet glas blir till nya burkar och flaskor eller isolering. Det kan också användas i betong.

Glödlampor

Glödlampor är el-avfall och det ska du lämna till kommunens insamling av el-avfall, exempelvis till en återvinningscentral. Det kan nämligen finnas bly och i sockeln och i glaset. Bly är en giftig tungmetall.

Grovsopor

Grovavfall är stora sopor som inte får plats i soppåsen eller som inte kan läggas i soptunnan för att de väger för mycket. Det är till exempel trasiga möbler och cyklar. Det ska du lämna till en återvinningscentral eller till en speciell insamling av grovavfall.

Gröna punkten

Gröna punkten är ett varumärke, som visar att förpackningsavgiften är betald. Det betyder att en del av priset för varan du köper är för återvinning av förpackningen. Lämna dem till återvinning.

Gödningsmedel

Gödningsmedel är gödsel eller annat ämne som används i odlingar för att göra jorden mer rik på näring. Om vi odlar ofta men inte gödslar jorden blir skördarna mindre och mindre, för näringen i jorden tar slut. Man kan gödsla med naturgödsel som djurspillning, rötslam eller kompost. Eller med konstgödsel som är industriellt behandlade mineraler.

Handla miljövänligt

Ordet "handla" i "handla miljövänligt" behöver inte betyda "köpa". Att handla betyder också att göra saker på ett miljövänligt sätt, genom att till exempel sortera sina sopor, att låta bli att köpa onödiga saker. Det kan också vara att köpa varor som är miljömärkta eller tillverkade i närheten där du bor.

Hemkompostering

Hemkompostering är när du själv komposterar där du bor. Du kan ha en trädgårdskompost där du komposterar till exempel löv, gräs och kvistar från trädgården. Du kan också ha en matkompost för allt ditt matavfall. Då är det viktigt att man har en behållare som inte skadedjur kommer in i. Ta reda på vilka regler som gäller i din kommun innan du börjar hemkompostera.

Hushållsnära insamling

Hushållsnära insamling är när du kan sortera och lämna det mesta av ditt avfall nära där du bor. Oftast i ett soprum eller miljörum. Det man brukar kunna lämna är till exempel restavfall, matavfall, förpackningar, batterier och lågenergilampor.

Impregnerat trä

Impregnerat trä är trä som är genomdränkt med olika medel för att skydda träet mot bakterier och svampar. Det kan vara mycket giftigt. Lämna impregnerat trä till kommunens insamling av farligt avfall, till exempel återvinningscentralen. Det kan innehålla gifterna kreosot, krom, koppar och arsenik. Att skilja impregnerat trä från rent avfall är ett viktigt arbete för en bättre miljö. Om impregnerat trä hamnar på fel ställe kan det göra skada.

Icke förnyelsebar energi

Med icke förnyelsebar energi menar vi energi som kommer från fossila bränslen. Den sortens bränsle kommer att ta slut en dag och det bildas inte nytt. Exempel på fossila bränslen är olja, kol, naturgas och uran.

Inte återvinningsbart

Inte återvinningsbart är det som inte går att återvinna. Det kan vara till exempel vara inredning från skrotbilar. Det här lämnar du på återvinningscentralen.

Kadmium

Kadmium är en giftig tungmetall som lagras i lever och njurar och kan orsaka skador i njurarna, förändringar i skelettet och ger en större risk att få cancer. Kadmium gör det svårare för smådjur som lever i marken att få i sig näringsämnen.

Så gott som allt kadmium som människor och djur får i sig kommer via maten. Där har det hamnat genom att växter tar upp kadmium, som hamnat i jorden via konstgödsel eller utsläpp till luft och vatten. Rökare får i sig kadmium via cigaretter.

Kemikalier

Kemikalier är en blandning av olika ämnen. Det finns både naturliga kemikalier och

kemikalier som människan har gjort. Exempel på naturliga kemikalier är det som ger äpplen deras goda smak och får blommor att lukta gott.

Kemikalier som vi människor gjort finns till exempel i mediciner, rengöringsmedel, schampo, tv:n och godis. Människan har gjort över 100 000 nya kemikalier och många av dem är farliga.

Koldioxid

Koldioxid är en gas som finns naturligt i luften runt jordklotet. Växter och djur behöver lite koldioxid för att leva. När vi eldar upp/förbränner olja och kol bildas koldioxid snabbare och mer än annars. Det stör balansen i naturens kretslopp och gör att det blir mer koldioxid i atmosfären än vad naturen hinner ta hand om. Då ökar växthuseffekten.

Komposterbart avfall

Komposterbart avfall är det man kan kompostera till jord. Exempel på komposterbart avfall är matrester, kött- och fiskben, bröd, kakor, hushållspapper, servetter, blommor, äggskal, glasspinne, kaffesump, kaffefilter, tepåse och trädgårdsavfall.

Kompostering

Kompostering av trädgårdsavfall och matavfall ger fin jord. I en kompost bryts det komposterbara avfallet ner till jord med hjälp av maskar, småkryp, mikroorganismer och bakterier. För att de ska trivas i komposten vill de ha lagom fuktigt, luft och värme.

Har man en hemkompost tar det 1 - 2 år innan man har färdig jord. I stora kompostanläggningar tar det mellan 6 månader till 1 år innan man har färdig jord. Den färdiga jorden är full av näring och mull.

Konstgödsel

Konstgödsel finns inte naturligt utan vi människor gör det i fabriker. Det används för att ge näring på åkrar. Det växer bra av konstgödsel men det har också många dåliga sidor. Konstgödsel innehåller fosfor, ett ämne som börjar ta slut på jorden. Det går åt massor med energi när man gör konstgödsel. För att göra ett kilo behövs ett kilo olja. Det finns små mängder av den giftiga tungmetallen kadmium i konstgödsel. Det gör att det blir mer kadmium i jorden och i maten som odlas. Där man använder konstgödsel behövs mera bekämpningsmedel.

KRAV

KRAV-märket är Sveriges mest kända symbol för ekologiskt producerad mat. Märket visar bland annat att man inte använt kemiska bekämpningsmedel och inget konstgödsel. Maten är naturlig utan onaturliga ämnen. Djuren som köttet kommer från behandlas bra och får vara ute i det fria.

Kretslopp

I naturens kretslopp går allt runt. Där blir inget avfall. Till exempel växter vissnar, förmultnar och blir jord där nya växter kan växa. När vi sorterar våra sopor och lämnar dem till återvinning gör vi också ett kretslopp.

Kretsloppsprinciperna

Ekologen Commoners punkter om hur vi ska se på oss själva och vår miljö:

1. Allting sprids! Datorer, Cd-skivor, pyramiderna och allt material faller med tiden sönder, sprids ut och hamnar i naturen.
2. Ingenting försvinner! Material kan bara gå från en form till en annan form som i ett kretslopp. Bensinen som är slut finns kvar som avgaser.
3. Naturen har alltid rätt! Om vi inte lyssnar på naturens signaler kan vi göra den illa så att den inte går att reparera.

4. Inget är gratis! Att förorena miljön eller kasta skräp i naturen kostar i form av mindre skördar, försurade sjöar, och ändrat klimat.

Krom

Krom är en tungmetall som ofta finns i färger för rostskydd och i stål för att göra det rostfritt eller hårt. Det används också som blanka prydnader på till exempel bilar. En del sorters krom ger allergi och cancer.

Kvicksilver

Kvicksilver är en giftig tungmetall som ger skador på nerver och njurar. Saker som innehåller kvicksilver ska du lämna till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis en återvinningscentral. Några av sakerna det finns kvicksilver i är termometrar, batterier och lågenergilampor. Kvicksilver försvinner aldrig och det finns i naturen eftersom vi använt det tidigare. Kvicksilver samlas i muskler och nerver hos djur och människor. Kvicksilver som du lämnar in som farligt avfall lagras på ett säkert sätt.

Kväveoxider

Kväveoxider bildas vid förbränning. Det kommer mest från motorer i bilar och från förbränning i kraftverk. Kväveoxiderna bidrar till förorening och övergödning av naturen. Det kan också ge direkta skador på växter. Det är irriterande för hud och ögon och om man andas in mycket kan man dö.

Kylskåp

Kylskåp kan innehålla freon. Freon är farligt för ozonskiktet som skyddar jordklotet mot solens farliga strålar. Kylskåp ska du lämna till en återvinningscentral så att det tas om hand på rätt sätt. När man återvinner kylskåp blir metallen till nya produkter. Freonet förstörs genom förbränning.

Källsortering

Källsortering är ett annat ord för sopsortering. Att avfallet sorteras olika beroende på vad soporna är gjorda av. Du sorterar olika förpackningar, tidningar, matavfall, brännbart och icke brännbart avfall och lämnar det var för sig till återvinning.

Lacknafta

Lacknafta löser upp och späder ut lacker och färger. Det används också för att göra ren penslar och andra verktyg. Lacknafta börjar lätt brinna och är giftigt. Lämna det till kommunens samlingsplats för farligt avfall, exempelvis återvinningscentralen. Lacknafta torkar fett i huden och kan ge torr och sårig hud. Om du andas in ångorna från det kan dina slemhinnor bli irriterade och du kan få huvudvärk eller yrsel.

Lakvatten

Lakvatten är regnvatten som rinner igenom eller kommer från avfallet på en soptipp. Det kan innehålla näringsämnen och föroreningar som är skadliga för miljön. På en deponi (soptipp) måste man samla ihop lakvattnet och rena det innan man släpper ut det.

Lakvattendamm

I en lakvattendamm samlar man upp regnvattnet som rinner genom en deponi. Dammen renar vattnet innan det släpps ut eller skickas vidare till ett reningsverk. Vilka behandlingsmetoder som finns i olika lakvattendamm är olika. Det beror bland annat på vilken sorts sopor som ligger på deponin.

Loppis

På loppis kan man sälja saker som man inte vill ha längre. Sakerna kan någon annan kan ha nytta av. Loppis är ett bra exempel på återanvändning.

Lysrör

Lysrör innehåller kvicksilver och är därför farligt avfall. De lämnar du in till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Lysrör kan återvinnas och bli nya lysrör. Även kvicksilvret kan återvinnas i nya lysrör.

Lågenergilampor

Lågenergilampor sparar el men innehåller kvicksilver som är farligt. Lågenergilampor ska du därför lämna till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. När lamporna återvinns krossas de och kvicksilvret fångas upp. Metallen går till återvinning och glaset behandlas på särskilt sätt och deponeras. Kviksilvret förvaras på ett säkert sätt.

Läkemedel

Gammal medicin och medicin som blivit över ska lämnas som farligt avfall till en bemannad återvinningscentral. En del apotek tar också emot medicin. Medicinerna skickas sedan till destruktion (förstörs).

Läskburk

Läskburkar är gjorda av aluminium. De lämnar du till affären som pantburkar eller till insamlingen för metallförpackningar. I Sverige säljs över en miljard dryckesburkar varje år! När man gör nya aluminiumburkar av gamla burkar sparar man 95 % av den energi som skulle ha gått åt för att göra nytt aluminium.

Lösningsmedel

Lösningsmedel är farligt avfall och de lämnar du till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Exempel på lösningsmedel är lacknafta, aceton och terpentin.

Lösningsmedel kan ge skador på nerver och ge allergier om man får det på huden eller andas in ångorna. Lösningsmedel går till destruktion (förstörs). Stora mängder av samma lösningsmedel kan återvinnas.

Materialbolag

Industrin och affärerna har bildat bolag för att sköta återvinningen. De ser till att det finns ställen där du kan lämna dina gamla förpackningar och att de återvinns. Det finns ett bolag för plast, ett för papper, ett för metall, ett för tidningar och ett för glas. Eftersom de har ansvar för olika material kallar de sig materialbolag. De tjänar inte pengar på det de gör. De samarbetar genom Förpacknings- och Tidningsinsamlingen (FTI). FTI ägs av materialbolagen Plastkretsen, Returkartong, MetallKretsen och Pressretur och jobbar ihop med Svensk GlasÅtervinning. FTI:s hemsida är: <http://www.ftiab.se>.

Materialåtervinning

Materialåtervinning betyder att materialet används igen. Till exempel blir gamla tidningar nya tidningar. Glasflaskor kan bli nya glasflaskor, men det kan också bli isolering.

Mediciner

Gammal medicin och medicin som blivit över ska lämnas som farligt avfall till en bemannad återvinningscentral. En del apotek tar också emot medicin. Medicinerna skickas sedan till destruktion (förstörs).

Metallförpackningar

Förpackningar av metall är till exempel konservburkar, tomma sprayburkar, kaviartuber, aluminiumfolie, kapsyler och lock. Av gamla metallförpackningar gör man bland annat nya förpackningar, armeringsjärn, och bildelar. Delar av Öresundsbron är gjord av gamla metallförpackningar! Metall kan man återvinna hur många gånger som helst. När man återvinner metaller och gör nya saker av det så sparar man väldigt mycket energi som annats hade gått åt till ta fram ny metall.

Metallskrot

Metallskrot är till exempel badkar, cyklar och kastruller. Metallskrot ska du lämna till återvinningscentralen för därifrån skickas den till återvinning. Metallen sorteras efter metallsort och sen skickas den till olika smältverk, där den smälts och blir nya metallprodukter.

Metallskrot kan återvinnas hur många gånger som helst. Det sparar massor av energi när man använder återvunnet metallskrot istället för att ta nytt från en gruva.

Miljöbod/Miljöhus/Miljörum

En del hyreshus ordnar källsortering nära där du bor. Vad du kan lämna är olika, men vanliga exempel är brännbart avfall, matavfall, tidningar, förpackningar, batterier eller lågenergilampor.

Miljömärkning

Idag finns det många olika miljömärkningar som ska hjälpa oss när vi handlar, så att vi kan välja det som är bäst för miljön. Märkena visar att varan uppfyller olika miljökrav.

Leta efter miljömärkningar nästa gång du handlar! När du handlar miljömärkta saker förstår de som tillverkar saker att vi vill ha mera miljömärkta varor. Exempel på bra miljömärkningar är: Svanen, KRAV, BRA MILJÖVAL. EU-blomman, Demetermärket och Forest Stewardship Council.

Miljöstation

Här kan du lämna ditt farliga avfall, som till exempel rester av färg, olja och batterier. Miljöstationer finns ofta på återvinningscentralen.

Molekylsopor

Molekylsopor är det osynliga avfallet som finns runt omkring oss. Exempel på osynligt avfall är avgaser från bilar, lastbilar och bussar och röken från olika industrier. Flytande avfall från industrier, jordbruk och reningsverk som rinner ut i våra vattendrag och sjöar är också molekylsopor. Det finns mycket mer osynligt avfall än det synliga avfallet vi kan se.

Målarfärg

Målarfärg är farligt avfall som du lämnar till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Alla färger innehåller lösningsmedel, även nagellack. Ett sätt att ta hand om färger är att frysa ner burkarna så att man ska kunna separera innehållet från förpackningarna. Metallen och plasten går till återvinning, medan färg- och lim- och lackavfall skickas till en destruktionsanläggning, där det förbränns.

Nagellack

Nagellack är farligt avfall och det lämnar du till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Nagellack innehåller lösningsmedel.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är en myndighet i Sverige som arbetar för en ekologisk och bra utveckling som håller i längden.

Navelludd

Navelludd är inte en fraktion på återvinningscentralen utan smuts och ludd från kläder som samlas i naveln.

Organiskt avfall

Organiskt avfall är till exempel matavfall, trädgårdsavfall, kiss och bajs. Det kan antingen komposteras och bli jord eller rötas och ge biogas och biogödsel. Kiss (urin) och bajs (fekalier) tas omhand av reningsverk för avloppsvatten.

Ozonskiktet

Runt vår jord finns ett tunt lager med ozon, som kallas ozonskikt. Det skyddar oss mot solens farliga ultraviolettera strålar. Ozonskiktet kan förstöras av bland annat ett ämne som kallas freon. Freon har använts i kylar och frysar för att få kallt och som drivgas i sprayburkar. Men idag är freon förbjudet i Sverige. Om ozonskiktet blir tunt eller om det går hål så kan vi människor riskera att få hudcancer och bli blinda. Växterna växer dåligt eller dör och djuren blir också blinda.

Pantburk

Pantburkar är aluminiumburkar som du pantar i affären. I Sverige säljs över en miljard drickburkar varje år. När man gör nya aluminiumburkar av gamla burkar sparar man 95 % av den energi som skulle ha gått åt om man istället skulle ha gjort nytt aluminium. Av gamla pantburkar gör man nya pantburkar.

Pantflaska

En pantflaska av glas fylls med dricka 40 gånger innan den skickas till glasåtervinning. Då krossas gamla pantflaskor tillsammans med andra glasburkar och nya pantflaskor eller glasfiberull. Vi i Sverige är bäst på att lämna tillbaka glasflaskor. 99 % av alla pantflaskor lämnas tillbaka. Systemet med 33 cl pantflaskor startade för över hundra år sedan, redan 1885!

Pappersförpackningar

Exempel på pappersförpackningar är sockerpåsar, pastapaket, mjölk- och juicepaket, presentpapper, toarullar och wellpappkartonger. Av de gamla pappersförpackningarna gör man nya förpackningar och ytskikt på gipsskivor. Då sparar man energi. Det går åt hälften så mycket energi när man tillverkar papper av gammalt papper än om man gör nytt papper av trä. Pappersförpackningar kan återvinnas och bli nytt papper upptill sju gånger. När träfibren är för slitna för att återvinnas eldas de upp/förbränns och blir till el och värme.

PET-flaskor

Plastflaskor används för att sälja läsk och vatten i. Flaskorna säljs oftast mot pant som du får tillbaka när du lämnar tillbakaflaskan på affären. PET-flaskorna mals ner till flingor som sen blir till nya flaskor igen eller fleecetröjor, bilklädselar och fyllnadsmaterial.

PCB

PCB är flera industrikemikalier som är farliga för miljön och hälsan. De utvecklades på 1920-talet. PCB-föreningar samlas i kroppens fett. PCB är förbjudet i Sverige, men det ligger fortfarande kvar i naturen. I Sverige får vi i oss PCB mest via fisk från Östersjön. Det är skadligt för djur och människor och kan ge skador på immunförsvaret och göra det svårt att få barn.

Plastförpackningar

Förpackningar av mjuk och hård plast. Plast är gjord av olja. När du lämnar plastförpackningar till återvinning behöver du inte skilja mellan mjukplast och hårdplast. De sorteras sedan av en maskin, för hård och mjuk plast kan inte återvinnas tillsammans. Hårda plastförpackningar återvinns som till exempel förpackningar och bullerplank. Mjuka plastförpackningar blir till exempel nya bärkassar.

Producentansvar

Producentansvar betyder att de som säljer saker måste se till att det finns ställen där du kan lämna sakerna till återvinning igen. De ska också se till att återvinna de gamla sakerna på ett bra sätt. Redan när du köper varan i affären betalar du för att återvinna du använt den klart. Producentansvaret för förpackningar kom redan år 1994. Idag finns producentansvar för förpackningar, tidningar, bilar, bildäck, batterier, läkemedel och el-avfall.

Producenter

Producent är den som tillverkar, importerar eller säljer en vara eller förpackning.

Puts

Används som yta på fasader på hus. Den håller ihop byggnader, skyddar väggen mot väder, vind och föroreningar. Och så blir det fint. Om det är mycket föroreningar i luften så kan putsen lossna ganska fort och då kan det bli skador på byggnaden.

Rengöringsmedel

En del rengöringsmedel som vi använder hemma har innehåller kemikalier som är farliga. Lämna rengöringsmedel som blir över som farligt avfall till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen.

Reningsverk

Det finns olika reningsverk. Vatten som rinner från en soptipp renas i lakvattendammar. Sen renas ofta vattnet i ett reningsverk innan det släpps ut i sjöar och vattendrag. I ett reningsverk för avloppsvatten renas vattnet från toaletten och köket. Avloppsvattnet rinner i ledningar och kloaker till reningsverket. Många tror att reningsverk kan göra vattnet helt rent. Men det är inte sant, det går inte att få bort kemikalier ur vattnet, utan de rinner rakt ut i naturen när vattnet släpps ut igen.

Rent trä

Rent trä lämnar du på återvinningscentralen. Rent trä är trä, trä möbler, dörrar, lastpallar och allt slags trä som inte är impregnerat. Träet flisas sedan och skickas till förbränning för att bli el och värme.

REPA-registret

Registret för Producent Ansvar, REPA. Svenska företag kan anmäla sig till REPA. Företagen betalar en avgift till REPA som betalar insamling och återvinning av förpackningar.

Idag finns cirka 10 000 företag med i REPA-registret. Företagen får märka det de säljer med Gröna Punkten. Det visar att de är med och ser till att förpackningen återvinns om du lämnar in den. Återvinningen av förpackningar styrs av en lag om producentansvar för förpackningar.

Resurshushållning

Resurshushållning är att inte slösa med dina eller jordens resurser – till exempel metaller, jord och vatten – och att använda det vi har med försiktighet.

Returpack

AB Svenska Returpack har ett pantsystem i Sverige för aluminiumburkar och PET-flaskor, men också plastförpackningar och metallburkar med dryck i. Alla pantade burkar blir nya burkar. PET-flaskorna diskas och fylls igen eller återvinns och kan bli nya flaskor eller fleecetröjor. Cirka 90 % av burkarna och 85 av % PET-flaskorna pantas och lämnas till återvinning.

Röda boxar

På en del ställen i Sverige har kommunen delat ut röda boxar där du ska samla ditt farliga avfall. I en del kommuner får du själv åka till en miljöstation och lämna ditt farliga avfall. I andra kommuner hämtas de röda boxarna hemma hos dig.

Rötning

Rötning är nedbrytning av komposterbart avfall som sker utan syre. Avfallet ruttnar och bildar gas. Gasen, som kallas biogas, kan användas för att tanka bilar eller göra el och värme av. Det slam man får kvar kallas biogödsel och bönder kan använda det för att jorden på åkrarna ska bli bättre.

Rötningsanläggning

En rötningsanläggning är ett annat ord för biogasanläggning. Det är en slags fabrik där man gör biogas i ett rum utan luft. Rummet kallas rötchammare. Bakterier bryter ner organiskt avfall som gödsel, slakteriavfall och matavfall i rötchammaren, så att biogas bildas. Resterna av avfallet blir biogödsel som bönder kan sprida ut på sina åkrar. Biogödsel är fullt av naturlig och bra näring som är bra för marken.

Second hand

Till Second Hand kan du lämna hela och rena saker och kläder som du själv inte vill ha längre. Second Hand försäljning är ett bra sätt att återanvända leksaker, möbler och gamla kläder.

Skrot

Till skrot räknas sådant som är av metall, till exempel badkar, cyklar och kastruller med mera. Skrot lämnar du till återvinningscentralen. Metallen sorteras efter metallsort och skickas till olika smältverk. Där smälts den och blir nya saker av metall. Man sparar massor av energi när man använder återvunnet metallskrot istället för att ta nytt från en gruva. När det gäller aluminium sparar man 95 % och för stål är det 75 % av energin.

Slakteriavfall

Slakteriavfall är avfall från ett slakteri. Det hämtas hos slakteriet och körs till en biogasanläggning där det rötas och blir till biogas eller till en förbränningsanläggning där det blir till värme och el.

Sophög på tomten

Några människor har en egen sophög på tomten trots att det är förbjudet. Ganska snart börjar det lukta och dra till sig skadedjur. Och om man slänger el-avfall eller kemikalier i högen åker gifterna ner i marken med regnvattnet och förgiftar miljön.

Sopnedkast

Förr fanns det ofta sopnedkast i hyreshus. I en lucka i trapphuset slängde man ner sina sopor som hamnade nere i källaren i en soptunna. Många sopnedkast har stängs och ersatts med exempelvis miljöhus, så att fler ska sortera sina sopor.

Sortering

Sortering kan betyda sortering av sopor men också annat. Sopsortering betyder att du sorterar ditt avfall så att materialen kan återvinnas. Du kan sortera olika förpackningar, tidningar, matavfall, brännbart och icke brännbart avfall och lämna det var för sig till återvinning.

Sopsortering

Sopsortering betyder att du sorterar ditt avfall så att materialen kan återvinnas. Du kan sortera olika förpackningar, tidningar, matavfall, brännbart och icke brännbart avfall och lämna det var för sig till återvinning.

Soptipp

Soptipp är ett annat ord för deponi. Här läggs avfall som man inte kan använda på annat sätt. På deponin kommer avfallet att ligga kvar där för all framtid. Idag är det väldigt lite som läggs på deponi. När deponin inte ska användas mer täcks den över med olika lager av jord och sand. Ibland förvandlas den till en golfbana eller en slalombacke. I Sverige finns krav på att deponier ska ha tät botten och sedan ett tätt lock. Vattnet som regnar och rinner från deponin ska samlas upp och renas.

Spillolja

Spillolja är farligt avfall och det lämnar du till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Därifrån skickas spilloljan till rening och blir till ny olja.

Sprayflaska

Pystomma sprayflaskor lämnar du i behållaren för metallförpackningar. Om det pyser när du trycker på flaskan är det kvar farligt avfall i den. Då ska du lämna den till kommunens insamling av farligt avfall, exempelvis till återvinningscentralen. Gasen som är i sprayflaskan börjar lätt brinna.

Strängkompost

Strängkompostering är ett sätt att kompostera matavfall till jord. Matavfallet läggs ut i strängar (långa korvar) och komposteras tillsammans med trädgårdsavfall under bar himmel.

Surt regn

Att vi får "surt regn" beror bland annat på att vi förbränner olja och kol. Då släpps olika ämnen som inte är bra i luften. När det sen regnar så tar regndropparna med sig ämnena, bland annat svavelsyra och salpetersyra till marken. Det gör att sjöar blir försurade och då dör växter och djuren i sjön.

Svanen

Svanen är det gemensamma miljömärket för länderna i Norden. För att en vara ska bli Svanenmärkt bedömer kontrollanter hur stor påverkan på miljön som produkten har under hela tiden den finns. Från det att man tillverkar saken till den blir en sopa.

Svanen finns på många saker allt, från papper och rengöringsmedel till gräsklippare och hotell.

Svaveldioxid

Svaveldioxid är ett ämne som bildas vid förbränning av olja. Det är den största orsaken till försurning av mark och vatten.

Systemvillkoren

Läkaren Robért säger att vi människor borde leva efter systemvillkoren om vi ska överleva:

1. Ta inte ur jordskorpan! Sluta göra av med olja och kol och använd bara återvunna metaller.
2. Undvik onaturliga ämnen! Sluta göra konstgjorda ämnen som naturen inte kan bryta ner.
3. Var rädd om växter och djur! Sluta utrota växter och djur genom att skövla skog, bygga fler vägar och större städer.
4. Sluta slösa! Om vi använder det vi redan har så räcker naturens tillgångar längre. Det är viktigast av allt.

Tidningar

Till insamlingen för tidningar kan man lämna tidningar, reklam, pocketböcker, broschyrer och kataloger. Av gamla [trycksaker](#) görs nya tidningar, toapapper och annat papper. Då sparar man energi. Det går åt hälften så mycket energi när man tillverkar papper av gamla tidningar än om man gör nytt papper av trä. Tidningar kan återvinnas och bli nytt papper upp till sju gånger. När träfibrerna är för slitna för att återvinnas eldas de upp/förbränns och blir till el och värme.

Tipp

[Tipp](#) är ett annat ord för deponi. Här läggs avfall som man inte kan använda på annat sätt. På deponin kommer avfallet att ligga kvar där för all framtid. Idag är det väldigt lite som läggs på deponi. När deponin inte ska användas mer täcks den över med olika lager av jord och sand. Ibland förvandlas den till en golfbana eller en slalombacke. I Sverige finns krav på att deponier ska ha tät botten och ett tätt lock. Vattnet som regnar och rinner från deponin ska samlas upp och renas.

Träavfall

Trämöbler, spånskivor och brädor är träavfall och det kan du lämna till återvinningscentralen. Träavfallet flisas och eldas upp/förbränns sedan i en förbränningsanläggning där det blir el och värme.

Trädgårdsavfall

Trädgårdsavfall lämnar du till återvinningscentralen om du inte komposterar det själv. Trädgårdsavfallet komposteras och blir jord. Grova grenar och stammar lägger du som träavfall på återvinningscentralen.

Tungmetaller

Tungmetaller är ämnen som väger mer än 4,5 ton per kubikmeter. Tungmetaller som kadmium, bly, krom och kvicksilver är giftiga och fastnar i djur och människor. De kan påverka nervsystemet, hjärnan och ryggmärgen.

Utsläpp

Många miljöproblem beror på utsläpp av föroreningar. Eftersom naturen är så komplex är det ofta svårt att räkna ut hur olika ämnen sprider sig i ekosystemet och hur det blir. Det är väldigt mycket utsläpp och föroreningar som hamnar i naturen. Det kommer från avfall från hushåll och industrier, från olyckor, explosioner, dumpningar till havs, oljeproduktion, gruvdrift, näringsämnen och bekämpningsmedel från jordbruk och radioaktiva utsläpp.

Wellpapp

Wellpapp är en pappersförpackning som har ett vågigt skikt av papper. Om du sorterar wellpappen för sig kan det bli till ny wellpapp igen. Kartonger är ofta gjorda av

wellpapp. Precis som för pappersförpackningar och tidningar kan wellpapp återvinnas upp till sju gånger innan träfibren är utslitna.

Vattenreningsverk

Det finns olika reningsverk. Vatten som rinner från en soptipp renas i lakvattendammar. Sen renas ofta vattnet i ett reningsverk innan det släpps ut i sjöar och vattendrag.

I ett reningsverk för avloppsvatten renas vattnet från toaletten och köket.

Avloppsvattnet rinner i ledningar och kloaker till reningsverket. Många tror att reningsverk kan göra vattnet helt rent. Men det är inte sant, det går inte att få bort kemikalier ur vattnet, utan de rinner rakt ut i naturen när vattnet släpps ut igen.

Vitvaror

Vitvaror är till exempel spisar, tvättmaskiner och diskmaskiner. Vitvaror ska du lämna till återvinningscentralen. Därifrån flyttas vitvarorna till återvinnare för elektronik. Där plockar de bort farligt avfall som skickas till destruktion (förstörs). Metallerna skickas till företag som återvinner dem och gör nya saker.

Växthuseffekten

Växthuseffekten kallas det när gaser som finns i atmosfären runt hela jorden gör att en del av solens värme stannar kvar på jorden. Utan gaserna hade värmen studsats rakt ut i rymden igen. Hade vi inte skölden skulle det vara 33 grader kallare på jorden. Det är naturligt med viss växthuseffekt. Men idag när vi människor släpper ut, till exempel koldioxid, metan och kväveoxid blir skölden för tjock. Då studsar för mycket av solens värme tillbaka till jorden och påverkar klimatet. Gaserna kommer mest från förbränning av olja, naturgas och kol.

Återanvändning

Återanvändning är när du använder en sak flera gånger. Till exempel pantflaskor som diskas och fylls med ny dricka. Eller kläder som du köper på second hand eller ärver av någon som vuxit ur dem.

Återvinning

Återvinning är när vi använder gammalt material igen. Man kan göra samma sak eller nya saker. Till exempel kan glasburkar krossas och smältas till nya glasburkar eller bli isolering till hus. Det kallas också materialåtervinning.

Återvinning kan också vara när vi får värme och el av att elda sopor på en förbränningsanläggning. Då kallas det energiåtervinning.

Återvinningscentral

Återvinningscentralen har personal och där kan du lämna ditt grovavfall, farliga avfall och el-avfall. Grovavfall är till exempel möbler, cyklar, trädgårdsavfall och plåttak.

Grovavfallet sorteras i containrar, som du lägger olika saker i: rent trä, inte återvinningsbart, metallskrot, vitvaror utom kyl och frys, elavfall, kyl och frys, brännbart, trädgårdsavfall, fyllnadsmassor och impregnerat trä. På återvinningscentral kan du oftast också lämna dina förpackningar. Det finns cirka 650 återvinningscentraler i Sverige.

Återvinningsstation

Återvinningsstationen har ingen personal. Där kan du lämna pappersförpackningar, glasburkar och flaskor, metallförpackningar, plastförpackningar och tidningar.

En återvinningsstation finns ofta vid butiker, bensinstationer och i bostadsområden. De är bara till för hushållen. Företag får inte använda dem. Det är Förpacknings- och Tidningsinsamlingen som ansvarar för återvinningsstationerna.

Övergödning

När marken eller vattnet får för mycket näring blir det övergödning. Det betyder att det blir mer näringsämnen, som kväve och fosfor, än vad naturen kan ta hand om. Det kommer till största delen från att bönder sprider konstgödsel, från industrier, avloppsvatten och förbränning av fossila bränslen. Övergödning gör att det blir för lite syre i sjöar och hav, som i Östersjön. För lite syre kväver djuren och gör att blir fler och fler "döda bottnar".